

КУРОПАТНИКИ ТА КОНЮХИ

Після вишколу та поповнення новобранцями в Розвадові й Верині У. С. С. знову виступили в поле 17-го березня 1917 р.

Вийшли два куріні по три сотні під проводом от. Франца Кікаля, приділеного з 24-го (коломийського) полку піхоти. Похідний транспорт, завантажений на залізницю в Жидачеві, відїхав до Бережан. Після кількадечного постою в Бережанах, у запасі XXV. корпусу, У. С. С. відїшли під Куропатники на місце мадярських частин.

Куропатники — це невеличке село над потічком Ценівкою в північно-східному напрямку від Бережан, яке сусідує зі селами Бишки і далше з Конюхами. Само село Куропатники на східному березі Ценівки було в російських руках і через нього проходили російські окопи. Позиції У. С. С. тягнулися краєм ліса напроти Куропатник здовж дороги, що веде з Бережан через Баранівку до Конюх і далше до Зборова. Віддаль поміж обома фронтами була 700—800 кроків і їх ділило оболоння, яким протікає Ценівка. По тому боці, ближче дороги не було хат, а стояли якісь звалища розбитої горальні і поруч мостика на греблі решти якогось млина.

В Куропатниках зведено оба куріні в один з чотирма сотнями. Їх командантами були сот. В. Дідушок, пор. О. Семенюк, пор. Орза, буковинець, приділений до У. С. С. з 41 п. п. та пор. О. Букшований. Пор. Букшований, що в бою під Лісовичами попав у російський полон, втік зі Сибіру й, зазнавши чимало пригод як командант партизанської групи, зложеної з Курдів, на терені Персії, повернувся у ряди Стрілецтва. Командантом технічної сотні був четар д-р І. Сіяк, командантом відділу скорострілів хор. В. Соловчук. Крім цього була ще будівельна сотня під командою чет. В. Гнатюка, опісля чет. І. Цяпки. Ця сотня,

зложена з виздоровців, колишніх ранених, вела військові будівельні праці в запіллі. Адютантом куріня був чет. В. Панчак.

На куропатницьких позиціях захопила У. С. С. провесна, багата в події по тамтому боці окопів. У Росії вибухла революція і прийшов упадок царату. На фронті затихло. Над ним повисла якась дивно-таємна атмосфера, радісна та гнітуча, настрій дождання чогось невідомого, непевного. Часами лиш артилерія зводила двобої або перестрілювались полеві сторожі. Вечором з російських позицій неслись пісні. Там стояла українська частина. Якийсь невідомий Петро виходив заєдно на окопи і затягав довго-протяжно українську пісню. Його мягкий голос котився гомоном по лісі та примарно вабив стрілецьке вухо.

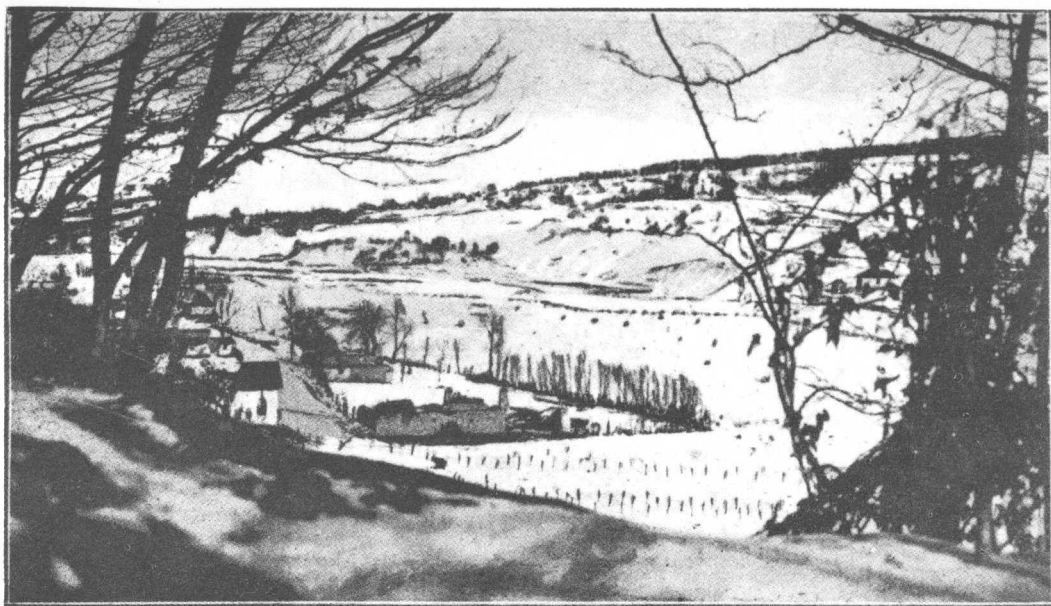
— Гей, Петре! — гукали йому зі стрілецьких окопів. Петро відгукувався та передавав, що в них в Україні настала вже своя воля і своя правда. Почали навязувати звязки; до Стрільців стали попадати київські українські часописи. В землянках читали їх У. С. С. та слухали із запертим віддихом про Центральну Раду, про проголошення нею першого Українського Уряду; прийшли також вістки про перші спроби організації української армії.

Були це дні зворушливі, памяtnі і великі!

Для виснажених війною центральних держав російська революція принесла надію замирення на східному фронті. Австрійське та німецьке командування вирішило покористуватись т. зв. «братанням» на фронті для підсилення мирових настроїв серед російської армії. З цього приводу зорганізовано окремий пропагандивний апарат. На це «братання» не щадила Австрія руму, яким призначені до цього пропагандисти частували російських вояків; пішли в рух усякі пропа-

Пполк. Франц Кікаль.

Вид на російські становища під Куропатниками, з окопів У. С. С.

ґандивні листки та спеціально друковані для тієї цілі часописи. Але й новий російський уряд не спав. Він рішив повести війну далше і почав свою агітацію за продовженням війни «до переможного кінця». Новий міністр війни А. Керенський їздив по фронтах та виголошував ударні промови. Формувались т. зв. баталіони смерти, зложені з надійних вояків, а недалеко, під Зборовом, появилась бригада Чехословацької Лерії.

Під сам Великдень одна така ворожа стежа ударників захопила в полон двох стрілецьких старшин, хор. Деркача та Мельника, які підійшли до розвалин куропатницької горальні, щоб дістати від доставців з тамтого боку нових київських ґазет. З цього приводу на сам Великдень не обій-

шлось без жертв підчас «великодних братань». Від скорострілу У. С. С. упало в полудне кількох салдатів, а ввечір від стрільна російської батареї кількох Стрільців. Як на диво, російська шрапнеля розірвалась саме в тій землянці і вбила тих скорострільців, що стріляли на Великдень.

Над фронтом нависла загроза ворожій офензиві. По тамтому боці забрали Українців а на їхнє місце дали фінляндський полк. Також У. С. С. перекинули небаром з Куропатник під Конюхи.

В тому часі командування союзних армій стало звертати пильнішу увагу на хемічну ділянку війни, головно на охорону перед ґазовими наступами. Також на східному фронті переведено при арміях нову організацію ґазової охорони.

Полева сторожа У. С. С. під Куропатниками.

Хор. Пилип Деркач.

Пор. Осип Ярмивич,
полег 1. VII. 1917 р.
під Конюхами.

Вправи в накладанні протигазових масок.

В Куропатниках У. С. С. перебули відповідний вишкіл, яким кермував старшина газової охорони чет. І. Іванець.

Шефом санітарної служби при полевій формації У. С. С. був тоді лікар пор. д-р К. Воєвідка, полевим духовником о. Фацієвич, що перевів великодню сповідь та посвятив на Великдень стрілецькі паски.

Добре почувались У. С. С. під Куропатниками, та зараз після свят мусіли відійти до Конюх у запас першої боєвої лінії. Може занадто голосні йшли балачки між Стрілецтвом про події там, в Україні. Починала тягнути якась сила на той бік, туди, де Дніпро, де Київ. Двічі чи тричі не вернулися стежі Семенюкової сотні і пропали в повному складі. Для австрійського командування У. С. С. були безпечніші в запасі і тому мабуть їх

стягнуто з позицій в Куропатниках та перекинено під Конюхи. На пам'ятку постою Стрілецтва в Куропатниках залишилося лиш кілька могил при гостинці коло Жукова та в куропатницькому лісі. Могилки в самому лісі ще може й досі збереглись, але ті, що при гостинці, простояли ледви кілька літ.

У. С. С. перейшли під Конюхи в тому часі, коли сподівання на окремих мир не справдились, а навпаки: стало ясно, що російська армія після підготовної пропаганди і проголошення другої війни за батьківщину («вторая атечественная война») готується до удару. На фронті збільшилась розвідка праця російських літаків; щораз нові батареї, між іншим також бельгійські та французькі, вцілювались в австрійські становища та позафронтіві об'єкти. Все це віщувало недалеку офензиву.

Стрілецький Великдень під Куропатниками.

Хор. Осип Данківський.

Становище, призначене для У. С. С., було дуже погане. Їх поставили як запас першої боєвої лінії в ярі під т. зв. Звіринцем, на самому заломі фронту, що йшов від полудня горбами над західним берегом Ценівки через Куропатники, Бишки та, загинаючись перед самими Конюхами, переходив за східний беріг річки Ценівки. Через те на правому крилі була велика некрита долина, яку опановували Москалі і підчас наступу могли вдарити на зади противника. Команда куріня була в ярі разом зі сотнями. Пполк. Франц Кікаль, приділений зимою в характері команданта У. С. С. на місце полковника Вариводи, був доволі вимагаючий та обов'язковий старшина; при цьому він виявив себе людиною культурною і добросовісною. Він скоро увійшов у свою трудну роль та повів інтенсивні заходи для збільшення полевої формації У. С. С. знову у полк. Для цього рішено стягнути з Карпат Гуцульську Сотню та з Вишколу нові похідні сотні.

Таємні пошуки від українського моря, що почало хвилювати по тамтому боці, наказували У. С. С. громадити сили і держати їх в поготові. Тимчасом резерват (таємний приказ) Армії запобіг велику російську офензиву, що мала розпочатися 29-го червня в год. 5-тій ранком.

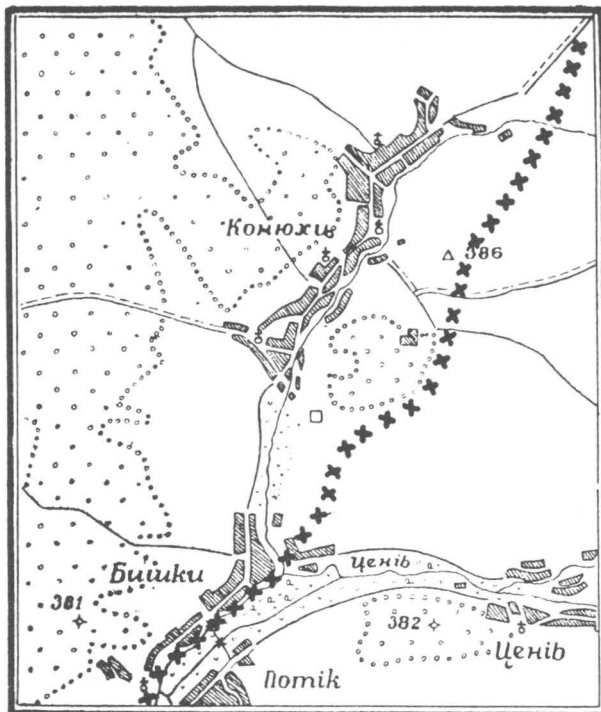
Наказано строге поготівля. Над яругою, де у вибудованих на склоні горбів землянках примістились сотні У. С. С., повисла загроза недалекого бою.

В тишу погідного ранку дня 29-го VI. в год. 5-тій упав перший стріл важкої московської гармати. Зараз-же знялась гураганна буря артилерії. На просторі яких 30 кілометрів від села Бишок по Зборів заграло 520 батарей. Руйнуючий вогонь гармат знищив уміть на відтинку села Конюх передні рови і дротяні засіки. Стрілецькі заводи обернулись у вертепи лійок і ям з накопиченими куснями дерева, каміння та іншого матеріалу. Четверту сотню У. С. С., що скріпила першу боєву лінію, перетереблено.

Небо було чисте, але сонце пробивалося крізь занавісу куряви. Наче зловіщі птахи кружляли над становищами ворожі літаки, щоб довести зломити духа оборони. Вони справляли вогонь своїх батарей.

Від ударів важких стрілен обсувалися стіни ровів, розривалася стеля землянок. Земля гуділа під глухий стогін. До недавна білі склони яруги почорніли, присипані землею й куснями ґранат, мін та шрапнелів.

У селі Конюхах, де примістилася стрілецька санітарна поміч під командою лікаря д-ра Воевідки та боєвий обоз, настало пекло. Ворог бив запальними стрільнами. Горіли хати і збіжжя на полі. Ревіла покалічена худоба, збожеволілі люди з вереском гинули на пожарищі. В тому гарматному

Мапка австрійського фронту під Конюхами.

Яр під ліском Звіринцем, в якому стояли У. С. С. в запасі, зазначений чотирикутником (між південним кінцем Конюх і ліском на сході).

вогні рвалася телефонічна лучба, яку раз-ураз треба було справляти. Служба телефоністів була геройська. В часі, коли інші сиділи скриті в землянках, вони перебігали з місця в місце задихані мов ті гончі пси, щоб підтримувати зв'язок. Багато з них тоді погинуло.

В ночі гарматній вогонь притих. Настала хвилева перерва. Доставлено харчі. Розпочалась інтензивна праця піонірської, чи не найкращої технічної сотні в цілому XXV. корпусі.

Так пройшло 48 годин.

Гураганний вогонь на стрілецькі становища. Рис. І. Іванець.

Група стрільців під Конюхами.

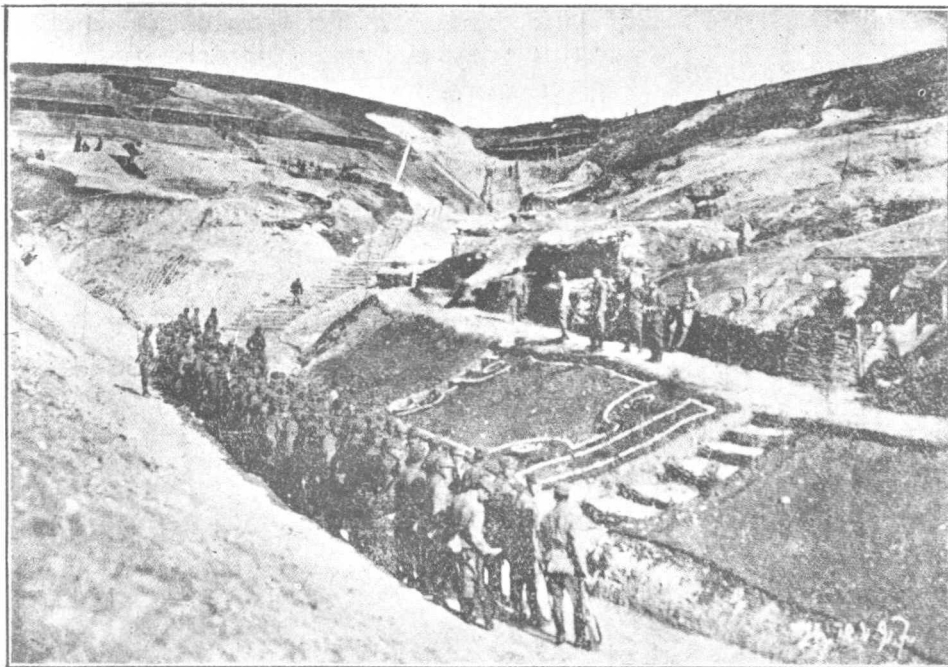
Вночі на 1-го липня пішов зливний дощ і вода залила стрілецькі рови. Стрільці опинились у грязюці. Та досвіта випогодилось і настав ясний, соняшний ранок. Вогонь артилерії знову дещо ослаб. Наказано строге поготівля на випадок наступу ворожої піхоти.

Коло 10-ої години рано прийшло ще звіdomлення дивізії про те, що відбито російський наступ на лівому крилі фронту та що на цілому відтинку зовсім добре. Тимчасом Москалі прорвалися вже були на горбі 386 поза двором, на відтинку 81. полку. Частини четвертої фінляндської дивізії, в якій складі були окремі пробоеві відділи, т. зв. куріні смерти, вдерлися крізь прорвану лінію і почали в обі сторони звивати австрійський фронт. Про ті події У. С. С. не знали нічого. Не знали, що ворог зайшов далеко на

зади, що на лівому крилі нема ніякої оборони, що тисячі австрійців опинилися в полоні. У. С. С. сподівалися ворога спереду, тимчасом він прийшов іззаду. З лівого крила він окружив яругу, в якій стояли У. С. С. і відразу опанував положення. В добавку, як уже було сказано, сотням заборонено виходити із землянок, щоб не стягнути на себе вогню ворожої артилерії. Її вогнем кермували літаки, що без упину літали доволі низько над становищами. На російських ударників попав перший десятник Дутківський, що з двома телефоністами вибіг справити перерване телефонічне отримання. Та заки він успів повідомити сотні У. С. С., яругу окружили й опанували Москалі. Першу відсіч пробував дати чет. Іванець з кількома стрільцями, що були при команді куріня. Та це не спинило розгону Москалів і сотні, що були в землянках, попали за декілька хвилин у полон разом з раненим командантом пполк. Кікалем, якого Москалі пробрили багнетом.

Під Конюхами згинув командант стрілецької кінноти, пор. Р. Камінський, пор. Осип Яримович, пхор. Ворона, пхор. Василь Іванців, віст. Тютько, десятник Р. Кузьмович, стр. Шкварко та багато інших.

Російське командування не використало перемоги, що йому прийшла так легко на цьому відтинку. Розгін російських військ скоро здержано. Першу відсіч дав відділ стрілецьких скорострілів, що стояв у запасі в лісі коло Бишок, та батарея пор. Юліана Шепаровича, що була тоді на становищі по другій стороні долини, за Конюхами. Засипані картечами гармат і вогнем стрілецьких

Запасні становища У. С. С. в ярі під Конюхами.

Пор. Роман Камінський, поляг в бою під Конюхами.

Великоднє братання між УСС. та Українцями рос. полку.

скорострілів російські полки спинилися. Небаром зібрались зацілілі частини У. С. С. Саме в тому часі повернулася з Карпат Гуцульська Сотня і прийшла до Конюх. Від полону врятувалась половина сотні скорострілів, сотня технічна та будівельна, врятувався також відділ мінометів. Кількадесят стрільців вирвалося вже з рук Москалів. Разом було ще яких 400 людей. Ці останки У. С. С. повели протинаступ і вибили Москалів з добутих становищ.

Розгін революційних російських армій заломився ще скоріше, як зірвався. Ще кілька днів йшли криваві змагання коло Зборова. Там скривавилась Чеська Легія, проти якої кинено маси австрійського та німецького війська.

Полонених У. С. С. вели разом з тисячами австрійських вояків через Озірну до Тернополя.

По дорозі стрічали У. С. С. вже українізовані частини рос. армії під жовто-блакитними прапорами, що йшли на фронт.

Приємна несподіванка стрінула полонених У. С. С.

Чет. Агатон Добрянський.

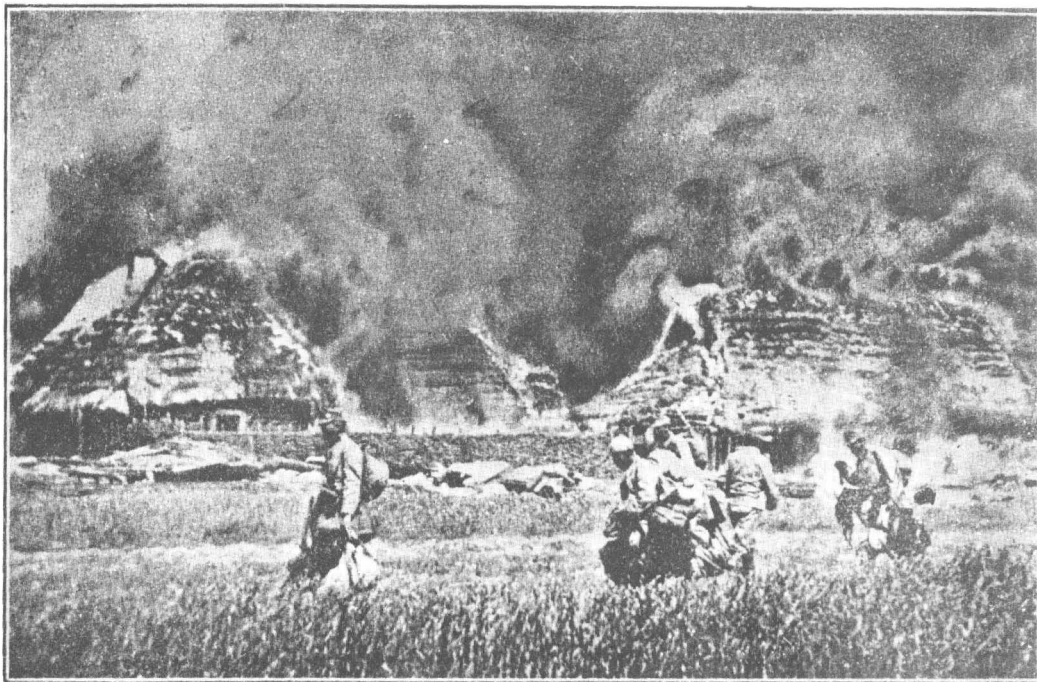
у Тернополі. Там привітала їх від Української Влади делегація, під проводом комісара Л. Юркевича. Комісар Юркевич в розмові виявив надію, що У. С. С. візьмуть участь у будові власної держави та обіцяв повідомити про їхній приїзд Центральну Раду.

У великому роздільному таборі для полонених в Дарниці, що лежить не-

Ст. дес. Соробей Андрій, полк. ісправник.

далеко Києва, по другому боці Дніпра, У.С.С-ів відвідали деякі українські діячі, між іншими Винниченко й Скрипник. Та надії на те, щоб полонених У. С. С. передали у розпорядження Українського Уряду, не справдились, бо несподівано, з наказу військового команданта київської округи полк. Оберучева, всіх старшин У. С. С. відтранспортували у глибину Росії. Цей представник російського уряду бачив в У. С. С. небезпечний елемент, свідомих українських державників, які могли бути грізніші, ніж зукраїнізовані частини військ Центральної Ради, що саме організувались. Всеж таки багато з полонених під Конюхами доповнили потім ряди Січових Стрільців, що небаром почали збиратись у Києві. Чимало полонених У. С. С. працювало вже в початках російської революції в рядах зукраїнізованих частин, як прим. чет. А. Добрянський, що вже в Петрограді брав активну участь в українізації полків з України.

Село горить.